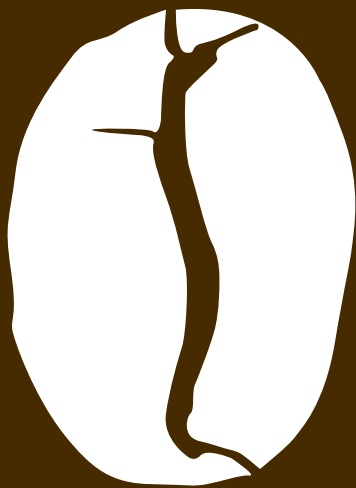


# Život s kávou



# Život s kávou

náhled do životních podmínek pěstitelů kávy  
a jak je sami můžeme ovlivňovat

## Obsah

|                               |           |
|-------------------------------|-----------|
| <b>O kávě</b>                 | <u>4</u>  |
| Produkce kávy ve světě        | <u>6</u>  |
| Pěstování a zpracování kávy   | <u>10</u> |
| <b>Výzvy kávového sektoru</b> | <u>16</u> |
| Situace pěstitelů             | <u>16</u> |
| Výkupní ceny                  | <u>18</u> |
| Kávová rez                    | <u>26</u> |
| Klimatické změny              | <u>30</u> |
| <b>Jak z toho ven?</b>        | <u>34</u> |
| Přímé vztahy                  | <u>34</u> |
| Spolu silnější                | <u>35</u> |
| Certifikovaná káva            | <u>36</u> |
| Opravdová změna: fair trade   | <u>39</u> |
| Shrnutí                       | <u>46</u> |

# O kávě

Vývoj světového trhu s kávou je úzce propojen se zásadními výzvami celého tohoto průmyslu, který musí reagovat na zvyšující se náklady na produkci, snahu o udržitelnost do budoucna, citelné klimatické změny nebo zvyšující se spotřebu kávy.

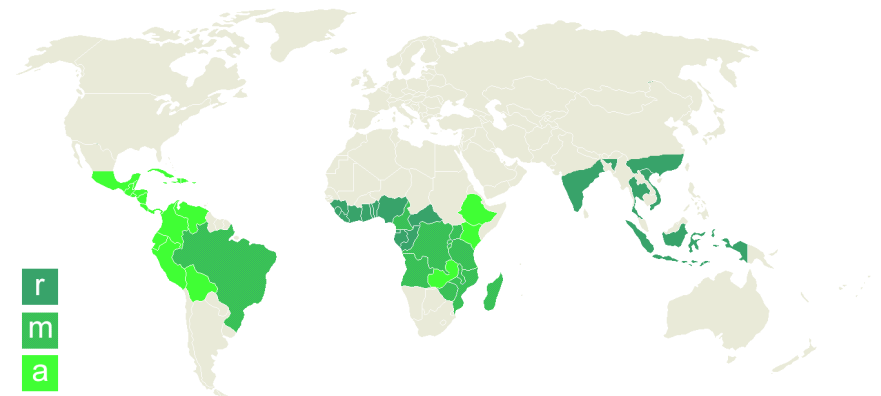
Denně lidé na celém světě vypijí téměř 2 miliardy šálků. Káva je nyní součástí života podstatné části lidí na naší planetě a jedním z nejkonzumovanějších nápojů, ale také obrovský byznys a zdroj příjmu pro miliony pěstitelů po celém světě.



## Produkce kávy ve světě

Kávovník je keř rostoucí v pásu mezi obratníkem Raka a Kozorožka, potřebuje teplo, srážky, stín a hodně péče. Pěstuje se především v tropických oblastech zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Nejvíce kávy druhu arabika se vypěstuje v horských oblastech Latinské Ameriky, kde v produkci vede Brazílie. Brazílie je největším producentem kávy na světě, její podíl na celosvětové úrodě kávy dosahuje 35 %.

Robustě se daří v nižších polohách kolem 700 m n. m., většina se jí pěstuje ve Vietnamu, který zažívá od 80. let pěstitelský boom a pochází odtud také většina kávy konzumované v České republice.<sup>1</sup> Celosvětová produkce kávy zaznamenává od 60. let minulého století stabilní růst, a to přibližně o 2 % ročně. V sezóně 2012/13 byla produkce již rekordních 145,1 milionů pytlů kávy (1 pytel = 60 kg).



Obr1: Mapa produkce kávy (R = robusta, A = arabika, M = robusta + arabika)

<sup>1</sup> Český statistický úřad



Obchod s kávou ovládá jen pár obchodníků, tři z nich přibližně polovinu evropského trhu s kávou: Neumann Gruppe, Volcafe-ED&F Man a ECOM. Tři společnosti pak ovládají 42 % trhu s pražením a prodejem kávy: Nestlé, Kraft Foods a DeMasterBlender/Douwe Egberts.<sup>2</sup> Ty se vyznačují velmi nízkou dohledatelností samotných pěstitelů a nízkou účastí na posilování práv pěstitelů a ochraně životního prostředí. Jejich primárním zájmem je zvyšování zisku a k tomu využívají své velké tržní síly. Dlouhodobě tlačí na snižování výkupní ceny a zároveň přenáší rizika na ty nejslabší články celého dodavatelského řetězce, na pěstitele. To se objevuje při rozdělení nákupní ceny kávy, zatímco za posledních 20 let narostl podíl nákladů připadajících na pražení, balení a marketing v zemích spotřeby, náklady na získání kávy od pěstitelů klesly z přibližně 30 % na aktuálních 7 až 10 %.

<sup>2</sup> <http://www.guardian.co.uk/sustainable-business/fairtrade-report-treatment-smallholder-farmers?CMP=>





## Pěstování a zpracování kávy

Většinu kávy pěstují drobní pěstitelé na strmých svazích svých vlastních políček. Roste ale podíl kávy pěstované na obřích monokulturních plantážích, který umožňuje rychlejší dozrávání na přímém slunci. Takové pěstování však vyžaduje vysokou míru využívání agrochemikálií a kvůli rychlému vyčerpání půdy i častější střídání míst pěstování. Kvůli monokulturnímu intenzivnímu způsobu pěstování dochází také ke kácení deštných pralesů, poklesu biodiverzity, erozi půdy a dalším negativním dopadům na životní prostředí.



Pěstování kávy představuje opravdovou dřinu. Mám 2 hektary půdy. Je to hodně práce. Nejprve se plantáž připravuje, poté hnojí, potom se prosekává mačetou, další hnojení a další prosekávání," popisuje Ursulo Gano Lopez z guatemalského družstva Tajumuco, který právě do centrály družstva přivezl svou kávu. Aby se rostlinám kávovníků dařilo, je třeba je mulčovat, zastříhovat, prohrabávat, kontrolovat, zalévat, hnojit. A pak zralé plody ručně sklízet, odslupkovat, usušit, prodat. A získat za ně tolik, aby se rodina pěstitele finančně zabezpečila na celý příští rok do další sklizně.

Kávě se nejvíce daří při pěstování stinnou metodou, kdy ve stínu banánovníků a stromů plynuleji uzrávají její plody. Zralé plody kávovníku se pak sklízí ručně a dále zpracovávají. U kávy druhu arabika většinou mokrým způsobem, ke kterému je zapotřebí hodně vody. Kávové plody se propírají a odslupkovávají, přičemž se vnější obal s dužninou oddělí od dvou semen s pergamenovou slupkou. Následně se semena myjí, probírají a suší na cca 12 % vlhkosti.

Pak už následuje transport k přístavu, kde jsou pytle se zelenou kávou nakládány do velkých kontejnerů a čekají na cestu lodí přes oceán. V Evropě většina nákladu končí v přístavech v Hamburku, Antverpách nebo Rotterdamu. Po zaplacení cel a poplatků míří káva do velkoskladů, odkud ji už nakupují pražírny k dalšímu zpracování.

Během procesu pražení se vysokou teplotou zbavuje káva zbytkové vlhkosti, získává charakteristickou vůni a chuť. Celý proces trvá asi 20 minut a teplota dosahuje lehce přes 200 °C, káva ztrácí vlhkost, nabývá na objemu a hnědne. Pražení probíhá v moderních pražičkách, ve kterých je teplota hlídána počítačem. Bez lidského faktoru se ale úspěšné pražení neobejde. Lidské smysly počítač nenahradí. Strategie se odvíjí od velikosti zrn, jejich hustoty a vlhkosti. Pražič celý proces pečlivě sleduje a ovlivňuje nastavováním času a teploty. Během pražení se v zrnkách kávy dějí chemické změny, cukry karamelizují, vzniká CO<sub>2</sub>, postupně se na povrch zrn dostávají esenciální oleje.



Káva se praží na různou intenzitu, obecně Italové pro přípravu espressa mají raději silnější (tmavé) pražení, které dodává kávě zemité, karamelové tóny a silné tělo. Naopak severské národy pro filtrovanou kávu praží kávu slaběji (světle), vystupují tak více květinové tóny a kyselost. U jemnějšího pražení více vynikne opravdová chuť kávy. Po úspěšném pražení je velmi důležité rychlé zchlazení kávy. Díky tomu se ukončí chemické reakce a nedojde ke spálení kávy. Káva se z pražícího bubnu vysype do chladícího podnosu, kde se promíchává a rychle ztrácí teplotu. Čerstvě pražená káva potřebuje pár dní, aby se ustála. Při pražení se tvoří fenoly a teprve po necelém týdnu se vyrovnává aroma kávy. Poté už je káva nachystaná ke spotřebě.





# Výzvy kávového sektoru

## Situace pěstitelů

Přibližně 80 % produkce kávy pochází od 25 milionů drobných pěstitelů ze zemí globálního Jihu, kteří pěstují kávu na vlastních rodinných pozemcích. Pozemky leží v regionech, které jsou obtížně dostupné (často jen pěšky, na koni nebo terénním vozidlem), v místech bez přívodu elektřiny a vody, kam většinou místní vlády investují pouze minimální prostředky do oblastí vzdělávání, zdravotní péče nebo dopravy. Být pěstitelem kávy není žádné terno. Dřina na poli, klimatické změny, škůdci a plísň, ale především nízké výkupní ceny.

*„Většina členů je z různých indiánských kmenů, žijí ve vzdálených vesnicích. S komunikací je to tu těžké. Co se týče cest, jsou to serpentine, těžko se po nich jezdí, jsou kamenité a velmi úzké. Taky ne všude, kde jsou naši členové, dosahuje mobilní signál nebo telefonní linka,“ říká Eimar Velazquez Mazariegos z družstva ISMAM, který nás doprovází v mexickém státě Chiapas.*

### Pěstitelé nejčastěji čelí těmto obtížím:

- **zvyšující se náklady pěstování i na život,<sup>3</sup>**
- **slabá vyjednávací pozice na trhu,**
- **klimatické změny ovlivňující nejen život, ale i produkci,**
- **chybějící technická školení (malá šance na zvyšování produkce),**
- **nedostatečné výkupní ceny.**

<sup>3</sup> Náklady na jídlo dosahují v tzv. rozvojových zemích až 80 % příjmů rodiny. Zdroj: [www.fao.org/isfp/about/en](http://www.fao.org/isfp/about/en)

## Výkupní ceny

Při prodeji čelí drobní pěstitelé nízkým výkupním cenám, které často nepokryjí ani náklady na pěstování. Cena kávy zůstává desítky let na stejné úrovni, ačkoli se náklady na život násobně zvyšují. To ztěžuje situaci desítkám milionům domácností, které se pěstováním kávy živí. Drtivá většina jich tak žije v chudobě a svou těžkou prací nemají možnost uživit sebe a své rodiny. Výkupní ceny se zde rychle mění a miliony drobných zemědělců pěstujících kávu na to nemají vliv.

Cena komoditní kávy je určována na dvou hlavních světových burzách, pro kávu arabika je to Intercontinental

Exchangev New Yorku a pro kávu robusta je to London Stock Exchange. Obchoduje se nejčastěji přes tzv. futures contract, tedy smlouvy na příští dodávky. Dojednává se množství, cena a datum dodání kávy ještě předtím, než se káva vůbec vypěstuje. Pro prodávající to znamená zajištění odbytu a pro nakupující ochranu před výkyvy cen.<sup>4</sup>

**Pěstitelé kávy dostávají za svou kávu 7 – 10 % z maloobchodní ceny kávy v supermarketu. Důležitější než konkrétní procenta ale je, že se pěstováním kávy jen zřídka dokáží důstojně uživit.**

Nestálost výkupních cen ovlivňuje více faktorů mj. sezónní výkyvy nebo spekulace obchodníků. Pokud zničí mráz část úrody v Brazílii, roste cena kávy na světovém trhu, v ostatních letech cena klesá, protože se na trh kromě tradičních producentů tlačí i nové země (Vietnam, Indie). Výkupní ceny kávy jsou proto velmi nestálé. Právě toto kolísání cen

<sup>4</sup> <http://www.kavovelisty.cz/kava-zkuseny-matador-na-burze/>

kávy bylo předmětem tzv. Mezinárodní smlouvy o kávě (International Coffee Agreements) z roku 1962, která pomocí různých regulačních opatření udržovala stabilní poměrně vysokou cenovou hladinu. Bohužel jednání o její obnově byla v roce 1989 neúspěšná a působnost této smlouvy zanikla a začala doba volného trhu.

Vypovězení dohody vedlo k dramatickému poklesu cen kávy, především v obdobích 1989 – 1993 a 1999 – 2004. Tato období propadu ovlivňují nejen ekonomiku exportních zemí, ale především životní podmínky samotných pěstitelů. Následovalo období růstu výkupních cen, to ale bylo provázeno zvyšováním nákladů na produkci (lidské zdroje, hnojiva).<sup>5</sup> Růst výkupních cen vrcholil v roce 2011, kdy byla výkupní cena prané arabiky přes 3 dolary za libru, v roce 2013 ale opět klesla na úroveň kolem 1,3 dolaru.

V celém dodavatelském řetězci jsou právě pěstitelé těmi, kteří na kávě odvedou nejvíce fyzické práce a přitom mají

---

<sup>5</sup> Zdroj: [www.ico.org/news/annual-review-2012-13-e.pdf](http://www.ico.org/news/annual-review-2012-13-e.pdf)





nejslabší pozici a nejméně pociťují následky tržního prostředí. Pro pěstitele kávy je volný trh a s ním spojené kolísání cen kávy faktorem, se kterým dokáží jen těžko pracovat a negativně ovlivňuje jejich životy. Pokud jeden rok prodávali kávu za 3 dolary a v dalším za ni dostanou polovinu, obtížně se poperou s náklady na jídlo, oblečení nebo vzdělávání dětí, ještě obtížněji mohou plánovat své investice. Pěstitelé navíc nemají přístup k nízkourokovým půjčkám, které by jim dočasně pomohli řešit vyšší životní náklady nebo investice do nových sazenic či hnojiv. Stávají se proto snadným cílem místních lichvářů.

Zkusme si situaci takového pěstitele představit. Drobný pěstitel kávy žijící třeba na venkově na jihu Mexika nemá dostatek informací o aktuální prodejní ceně, chybí mu technika na svoz kávy k prodejcům. Stává se proto kořistí překupníka, který za ním v době sklizně přijede. Kávu od něj vykoupí za takovou cenu, která může být pro pěstitele nepřijatelná, protože samotná produkce ho stála mnohem víc a on přece

musí uživit nejen sebe, ale i svoji rodinu. Pokud by se však rozhodl kávu neprodat, přišel by často o jediný zdroj příjmu na celou příští sezónu a to si nemůže dovolit. Nikdo jiný za ním nepřijede. Překupníci vydělávají na vzájemném rozdělení lokalit a na neznalosti pěstitelů. V Latinské Americe se těmito lidem říká kojoti („coyotes“).

Eimar Velazquez Mazariegos z družstva ISMAM v mexickém Chiapasu situaci komentuje takto: *„Kojoti jsou stále součástí dodavatelského řetězce chiapaské kávy. Stále tu fungují tito překupníci, kteří využívají situace pěstitelů. Za kávu dávají jen velmi nízké ceny.“* Jeho slova nám popisují také jiní pěstitelé, výkupní ceny prý často nedosahují ani poloviny ceny na burze. *„Je pravda, že jsme tady předtím prodávali překupníkům. Dříve jsme neměli možnost jinak prodat kávu, teď je tu našťástí družstvo. To nám moc pomohlo, kdyby ho nebylo, překupníci by nám platili, kolik by chtěli,“* popisuje Glória Acolt Mota z mexické vesničky Michapa z fairtradového družstva Huatusco.

S nestabilním mezinárodním trhem a nízkými výkupními cenami souvisí využívání dětské práce, stranou jde vzdělávání, zdravotní péče i ochrana životního prostředí. Farmáři jsou v důsledku nuceni se zadlužovat a doufat v lepší časy. Řadu z nich už prodělávání na pěstování kávy dohání do krajních řešení, ze svých pozemků odchází (a končí v beznaději městských slamů) nebo se pokouší zakládat pastviny nebo přejít na jiné plodiny. Takový krok ale vede k výpadku příjmů na tři a více let, výkupní ceny nové plodiny navíc mohou také spadnout.



## Kávová rez

Kritická situace s výkupními cenami není pro pěstitele jedinou obtíží. Současná epidemie kávové rzi (špan. roya) je nejhorší od doby, kdy se v regionu Latinské Ameriky v roce 1976 objevila. Tehdy proti ní pomohla různá ochranná opatření, nyní se však vrátila ve větší síle.

Rez podstatně ochromila produkci v celé Střední a Jižní Americe. Napadena je více než polovina oblasti a pro

**Kávová rez (*Hemileia vastatrix*) je houba, která napadá rostliny kávovníků, narušuje jejich fotosyntézu, způsobuje opadávání listů a nedozrávání kávových třešní.**

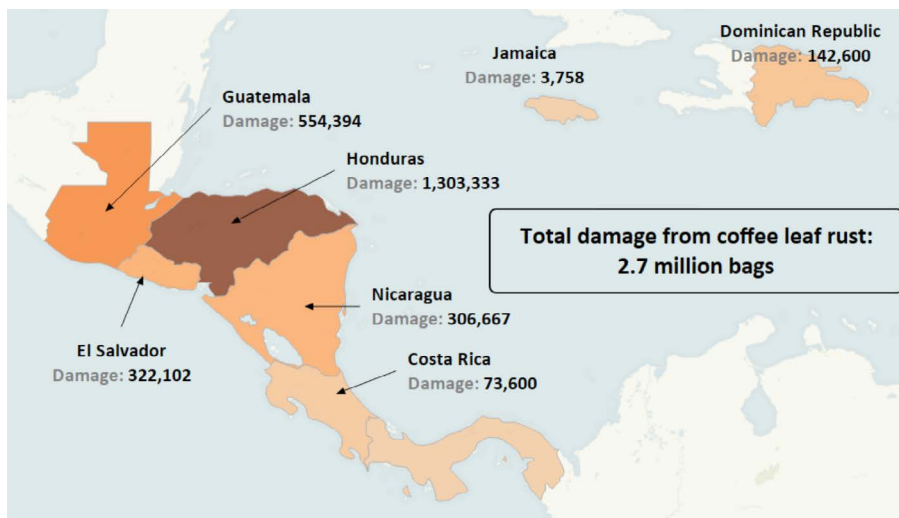
pěstitele kávy znamená skutečnou pohromu, která vyvolává potřebu vytvoření účinné strategie boje s touto houbovou chorobou. Rez již zasáhla také farmy v jižním Mexiku, jež produkují většinu kávy pěstované tradičním způsobem ve stínu. Zde se očekává snížení produkce v roce 2014 o 23 % oproti předchozímu roku.<sup>6</sup> Nejhuře zasaženými oblastmi ale jsou Salvador a Guatemala.<sup>7</sup> Zde byla způsobena škoda 2,7 milionů pytlů kávy, což je přibližně 500 milionů USD. Kávová rez není obtíží jen pro samotné pěstitele, předpokládá se, že v souvislosti s nižší úrodou přijdou pouze ve Střední Americe o práci statisíce lidí, kteří se v regionu podíleli na sklizni.

Globální oteplování houbě svědčí. Po desetiletí se kávová rez udržovala v nižších nadmořských výškách do 900 m n. m., nyní se nově dostává i do 1800 m n. m. S kávovou rzí se bojuje jen velmi obtížně. Na celostátní úrovni probíhají technická školení a monitorování situace. Pěstitelé se snaží zvyšovat úrodnost půdy, ořezávají napadené části keřů

<sup>6</sup> [www.bloomberg.com/news/2014-09-10/organic-coffee-threatened-by-global-warming-stoked-fungus.html](http://www.bloomberg.com/news/2014-09-10/organic-coffee-threatened-by-global-warming-stoked-fungus.html)

<sup>7</sup> V Salvadoru je zasaženo 74 % rostlin, v Guatemale 70 %. Zdroj: <http://dev.ico.org/documents/cy2012-13/ed-2157e-report-clr.pdf>





Tabulka 3: Kávová rez ve Střední Americe 2012/13 (zdroj: ICC)

kávovníku, zkouší cílené používání fungicidů a pesticidů<sup>8</sup>, instalují stínítka proti šíření plísně a testují odrůdy kávovníků odolnější vůči suchu a nemocem. To vše vyžaduje spoustu lidských i finančních zdrojů a výsledek je nejistý, stejně jako sklizeň v příštím roce.<sup>9</sup>

Obzvláště náročné je čelit této houbě pro pěstitele, kteří pěstují v souladu s ekologickým zemědělstvím nebo

*„Změny klimatu přispívají k rozmachu kávové rzi. U nás se objevila v listopadu, kdy začalo hodně pršet. Na listech se začaly objevovat naoranžovělé skvrny a listy pak začaly upadat. Káva na napadených keřích už nedozraje.“*  
**Hamiclar Ramirez Vazquez, ISMAM, Mexiko**

jsou členy fairtradových družstev. Využíváním geneticky modifikovaných sazenic nebo používáním zakázaných fungicidů by přišli o svou bio certifikaci, případně členství v družstvu.

<sup>8</sup> V systému fair trade je preventivní používání fungicidů a pesticidů zakázané, pěstitelé mohou vybrané chemické prostředky používat pouze na zasažené rostliny.

<sup>9</sup> <http://ekolist.cz/zpravodajstvi/zpravy/kavovniky-ve-stredni-americe-ohrozuje-kavova-rez>

## Klimatické změny

Klima se opravdu mění a zásadně ovlivňuje fungování celé planety a stále více bude měnit i celý obchod s kávou, protože ta je velmi citlivá na změny teploty. Klimatické změny způsobují extrémní výkyvy počasí a mění vhodná místa pro pěstování kávy. V tradičních pěstitelských zemích musí docházet k systémovým změnám a ke spolupráci jednotlivých aktérů, jinak tam za 30 let přestanou být vhodné podmínky pro pěstování kávy.

*„V současnosti se to týká především oblastí ve východní Africe, Vietnamu, Brazílii a ve Střední Americe, v zemích jako*

*je Guatemala, Honduras nebo El Salvador,“ uvedl v roce 2014 Achim Lohrie, ředitel pro oblast udržitelnosti ve společnosti Tchibo.<sup>10</sup> Větší vedra a sucho v kombinaci s kávovou rzí masivně ohrožují produkci kávy drobných pěstitelů, kteří jsou na jejich prodeji životně závislí.*

Margarita Macla Soso (88 let) si pamatuje, jaké klima bylo za jejího mládí v její rodné vesničce Michapa v Mexiku: *„Klima dříve bylo prima. Mohli jste se pohybovat na přímém slunci a nespálili jste se. Pamatuju si, jak mi bylo 7 let, to bylo krásné. Vypadalo to jako v lese, ptáčci zpívali, no a teď už ne. Je větší sucho, slunce spaluje.“* Změna klimatu má dopady i na produkci. Změny zaznamenává i Hamilcar Ramirez Vazquez z Las Nubes v jihomexickém Chiapasu:

*„Je vidět, že klima je jiné než dříve, hodně prší. Pak přijde období velkého horka, kdy úroda usychá. Je to těžké. Je mnoho nemocí. Dnešní doba je tvrdá. Často se setkáváme a diskutujeme o tom s kolegy, co můžeme dělat.“*

<sup>10</sup> Achim Lohrie: Nepřál bych si, aby se káva stala luxusem pro hrstku lidí, CSR FÓRUM, 28.4.2014, str. 18

V minulosti byly pro zemědělce hlavním problémem mrazy. Nyní se ale pěstitelé musejí vyrovnávat především s následky tepla a sucha. Pravidelné cykly se mění, současné mimosezónní srážky vedou k předčasnému rozkvětu kávovníků, suché počasí zase poškozuje růst kávovníků a narušuje i jejich kořeny.





# Jak z toho ven

## Přímé vztahy

Jak už bylo výše naznačeno, samostatný pěstitel má velmi slabou pozici na trhu a stává se nejzranitelnějším článkem v celém kávovém byznysu. Pokud má pěstitel štěstí a na jeho svazích roste díky příznivé poloze a úrodné půdě výběrová káva, cenu jeho kávy neovlivňuje burza, ale kvalitativní vlastnosti kávy. Pěstitel výběrové kávy se může opřít o přímý vztah s pražírny, které chtějí svým zákazníkům nabízet tu nejvyšší kvalitu a za tuto výběrovou kávu jim nabízí nadstandardní výkupní

ceny.<sup>11</sup> Direct trade stojí na osobním kontaktu a vzájemné důvěře, pro pěstitele je ideálním řešením obtížné situace s prodejem. Vstoupit do něj má ale možnost jen nepatrné množství pěstitelů.<sup>12</sup>

## Spolu silnější

Pro běžné pěstitele kávy bývá prvním krokem ke zlepšení situace vzájemné spojení sil. Farmáři v regionech spolu proto zakládají pěstitelská družstva a organizace.

S většími objemy prodávané kávy se zlepšuje jejich postavení na trhu. Kromě lepších výkupních cen a podpory prodeje bývá pro členy družstev důležitá možnost sdílení technického a administrativního zázemí nebo využívání nízkoúrokových půjček.

<sup>11</sup> Minimální cena, kterou např. česká pražírna doubleshot platí farmářům, je alespoň o 25 % vyšší, než je minimální garantovaná cena v systému Fairtrade. Zdroj: [http://www.doubleshot.cz/media/pdf/TZ\\_doubleshot\\_direct\\_trade.pdf](http://www.doubleshot.cz/media/pdf/TZ_doubleshot_direct_trade.pdf)

<sup>12</sup> Přibližně 4 % kávy jsou výběrová. Zdroj: <http://www.kavovelisty.cz/kava-zkuseny-matador-na-burze/>

## Certifikovaná káva

Zapojování družstev do certifikačních iniciativ zlepšuje farmářům jejich vyhlídky do budoucna a možnost čelit aktuálním výzvám. Podíl certifikačních iniciativ na trhu díky zvýšenému zájmu uvědomělých spotřebitelů roste.<sup>13</sup>

Obtíží udržitelných certifikací ale je, že většina z nich neřeší sociální podmínky pěstitelů kávy. Bio certifikace se víceméně zaměřuje pouze na principy ekologického zemědělství, certifikace Bird friendly zase řeší pěstování kávy ve stínu stromů.

---

<sup>13</sup> Certifikované kávy je ve světě přibližně 8 %. Zdroj: [http://dev.ico.org/event\\_pdfs/wcc2010/presentations/wcc2010-giovanucci-e.pdf](http://dev.ico.org/event_pdfs/wcc2010/presentations/wcc2010-giovanucci-e.pdf)



Sociální aspekty pěstování kávy opravdově neřeší ani známé certifikace [Rainforest Alliance](#) či [UTZ](#). Ty již sice zahrnují kromě ekologických aspektů i některé sociální, nabízí třeba různé vzdělávací nebo sociální programy<sup>14</sup>, dají se ale stále označit pouze jako "fair trade lite". Postrádají totiž zásadní nástroje, které nabízí certifikace Fairtrade: především možnost využít předfinancování (u Fairtrade ho lze využít do výše 60 % hodnoty zakázky) nebo záruku dlouhodobých obchodních vztahů a spravedlivých obchodních podmínek (nenabízí minimální výkupní cenu a vyplácení sociálního příplatku). Navíc například pro používání známky Rainforest Alliance na obalu stačí, aby daný produkt obsahoval pouze 30 % certifikované kávy.<sup>15</sup>

Pro obchodníky jsou tyto dvě certifikace zajímavé, protože představují levný vstup na společensky odpovědné trhy. Obchodníci mohou certifikovanou kávu UTZ i Rainforest Alliance nakupovat levněji než Fairtrade a nemusí platit marketingové poplatky za využívání licenční známky na obalu.

<sup>14</sup> Certifikace obecně často nabízí pěstitelům technická školení ke zlepšování efektivity pěstování nebo školení vedení družstev vedoucí ke zvyšování obchodních a administrativních kompetencí.

<sup>15</sup> Zdroj: [www.theguardian.com/lifeandstyle/2004/nov/24/foodanddrink.shopping1](http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2004/nov/24/foodanddrink.shopping1)

*"Zapojení do fair trade přináší pěstitelům především stabilitu a také jistotu, že se jejich rodiny užijí pěstováním vlastní kávy. Tendencí poslední doby je zařadit se do nějakého družstva, protože pěstitelé jsou sami zranitelnější, stávají se kořistí kojotů a pouličních výkupců kávy. Neznají ceny a prodávají kávu hodně pod cenou, nemají technickou podporu družstva," popisuje důvody vstupu pěstitelských družstev do systému fair trade Walfred Martinez z družstva Fedecocagua.*

## Opravdová změna: fair trade

Zásadní dopady na životy pěstitelů nabízí až [certifikace Fairtrade](#). Známa modrozelená certifikační známka Fairtrade® může být použita na obalu výrobku v případě, že pěstitel, dovozce i zpracovatel postupují v souladu se standardy, které stanovuje mezinárodní organizace Fairtrade International. Standardy se dělí na obecné standardy (základní zásady)



a standardy pro jednotlivé produkty. Zároveň také rozlišujeme standardy pro družstva malých producentů a pro nájemnou práci. Shodu s aktuálními standardy Fairtrade International osvědčuje nezávislá certifikační společnost FLO-CERT, která ve spolupráci s inspektory a auditory po celém světě provádí kontroly dodržování standardů a realizuje pravidelné audity.<sup>16</sup>

*„Díky zapojení družstva do fair trade můžeme členům poskytovat servis v oblasti vzdělávání, sociálních programů, řešení administrativy i prodeje. Být závislí pouze na mezinárodním trhu by pro nás bylo velmi komplikované, vzhledem k velmi kolísavým cenám,“* vysvětluje Ruben Zuniga Perálta z mexického družstva Huatusco. Certifikace Fairtrade nabízí pěstitelům dvě hlavní výhody, jistotu minimální výkupní ceny a sociální příplatek. Garantovaná minimální výkupní

<sup>16</sup> Audity jsou uskutečňovány třetí stranou, provádí je nezávislá auditorská agentura FLO-CERT. Do finálního zpracování a zabalení produktu musí být všichni účastníci obchodního řetězce certifikováni u FLO-CERT, ať už producentská družstva, dovozci surovin nebo zpracovatelé a balírní. Spotřebitel má pak jistotu, že výrobek opravdu naplňuje požadované fairtradové standardy. Společnost, pod jejíž značkou se pak fairtradový produkt prodává, už nemusí mít certifikaci Fairtrade, nýbrž licenci na používání známky Fairtrade® na obalu. Za tu se platí licenční poplatek podobně jako u bio certifikace. Licenci poskytuje Fairtrade International, kterou u nás zastupuje [Fairtrade Česko a Slovensko](#).

## **Češi v roce 2013 vypili 14 milionů šálků fairtradové kávy.\***

\* Kávu se známkou Fairtrade nabízí řetězce kaváren Tchibo a Starbucks, ale i pražírny Mamacoffee, Volkafé, družstvo Fair&Bio nebo Obchod NaZemi se svým Fair Café.

cena (Fairtrade Minimum Price) je stanovena pro každý produkt zvlášť. Pěstitelé tak mají zaručeno, že za své produkty nedostanou méně, než činí jejich náklady na pěstování a důstojný život. Pokud je cena na světovém trhu vyšší než tato garantovaná cena, dostává pěstitel tržní cenu. U kávy se naposledy minimální výkupní cena zvyšovala v roce 2011, u prané arabiky z 1,25 dolaru na 1,40 dolaru za libru kávy. Tato úroveň už pěstitelům ale nestačí a ocenili by další navýšení: *„Minimální výkupní cena je nyní 1,40 dolaru za libru kávy, náklady na produkci se ale poslední roky zvýšily, vyšší sucho a roya snižuje produkci, dražší jsou hnojiva i lidské zdroje... Bylo by fajn zvýšení minimální výkupní ceny na 1,65*

dolaru," zdůraznil v roce 2014 Hugo Reyes Barrera, který má v družstvu ISMAM na starosti certifikace a technickou podporu.

Významnou výhodou garantované minimální výkupní ceny je s ní spojený pocit jistoty. Pěstitelé mohou lépe plánovat produkci, ale i investice do techniky nebo sazenic.

Pěstitelskému družstvu navíc odběratel vyplácí sociální příplatek (Fairtrade Premium), který se ukládá do komunitního fondu. Nedostávají ho samotní pěstitelé, ale celé jejich družstvo. Pěstitelé jako členové družstva pak sami demokraticky rozhodují o tom, jak použijí tyto finanční prostředky. Většinou se jedná o podporu vzdělávání, sociální projekty, nákup zařízení pro zpracování produkce, výstavbu silnic nebo studny, zajištění lékařské péče nebo poskytnutí studijních stipendií pro děti. V roce 2013 čítaly sociální příplatky v souhrnu přes 86 milionů euro, přibližně polovina z toho šla zapojeným pěstitelům kávy. Nejčastěji se z těchto bonusových peněz podporuje kromě zdravotních

a sociálních programů i vzdělávání. „Ze sociálního příplatku jsme nakoupili aktovky pro děti členů družstva. Je tu asi 400 členů, každý má 3-4 děti a každé z nich má nyní školní aktovku,“ zmínil Jesus Gonzales Gaspar z družstva Tajumuco.

V horské guatemalské vesnici Todos Santos ve státě Huehuetenango sídlí družstvo Todosanterita. Předseda družstva Felipe Perez Pablo z mayského kmene Mam zmiňuje, že ještě v 80. letech otročili na bavlníkových plantážích na pobřeží Pacifiku. Potom se začali věnovat pěstování kávy a zapojili se do fairtradového družstva Fedecocagua.

**Do systému Fairtrade je v současné době zapojeno 660 000 pěstitelů kávy, kteří se sdružují ve 402 družstvech. 75 % fairtradové kávy pochází z Latinské Ameriky a Karibiku.**

*„Díky fair trade jsme udělali spoustu věcí, aby se naše komunita měla lépe. Dřív jsme neměli pitnou vodu, teď ji máme. Dřív jsme neměli cesty, teď je máme. Dřív tu nebyla škola, teď tu je. Zřídili jsme tu taky zdravotnické středisko, kde poskytujeme základní péči. Spoustu věcí se nám díky družstvu podařilo zlepšit,“ vysvětluje Felipe.*



## Shrnutí

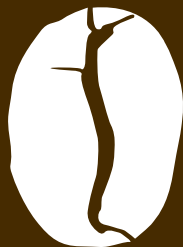
Milióny pěstitelů kávy nemohou posílat své děti do školy, nemohou si dovolit léky a jejich rodiny hladoví. Předpokladem důstojného života pěstitelů kávy po celém světě je spravedlivá odměna za surovou kávu. Většina z nich však nemá přístup k informacím o tržních cenách, postrádá dostatečnou vyjednávací sílu a je závislá na nabídce místního zprostředkovatele.

Přímé osobní vazby s pražírny a zapojení do fair trade pěstitelům pomáhá. Ani ti ale vyhráno stále nemají, musí nově čelit změně klimatu a epidemii kávové rzi. Ta jim prý v roce 2014 poničila 70 % úrody. Mnoho pěstitelů se bojí, že

bude muset skončit s pěstováním kávy a zároveň věří, že se jim to s pomocí svých družstev podaří překonat.

Spotřebitelé mohou zlepšovat životy pěstitelů cíleným výběrem své kávy. Každodenní šálek kávy jim dává příležitost osobně bojovat za svět, ve kterém se pěstitelé svou kávou důstojně užijí a její pěstování nebude mít negativní dopad na životní prostředí. Jedno z mála řešení nabízí fairtradová káva.





Tento dokument se soustředí na téma kávy a do popředí staví lidi, pěstitele kávy. Snaží se popsat nové výzvy a příležitosti v kávovém průmyslu, ale především se věnuje tématu pěstování a zpracování kávy, problematice výkupních cen a dalších faktorů, které zásadně ovlivňují životy lidí, kteří se pěstováním kávy zabývají.

Nevládní nezisková organizace NaZemi hájí důstojné pracovní podmínky ve světě. Prosazuje globální rozvojové vzdělávání, zasazuje se o odpovědnost firem v oblasti jejich dodavatelského řetězce a propaguje fair trade jako účinnou podporu chudých pěstitelů a řemeslníků ze zemí globálního Jihu.

[www.nazemi.cz](http://www.nazemi.cz)



**2015**  
Evropský rok  
pro rozvoj



ČESKÁ REPUBLIKA  
**POMÁHÁ**



**NAZEMI**

Tento dokument byl vytvořen s finanční podporou Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Obsah dokumentu je zcela na odpovědnosti NaZemi a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie.